

Maqsud Shayxzoda: adib, tarjimon va ma'rifatparvar siymo

Qodirov Islomjon Iqboljon o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti

Qurilish muhandisligi fakulteti 3 – bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri Maqsud Shayxzodaning hayoti, adabiy faoliyati, tarjimonlik san'ati va ma'rifatparvarlik g'oyalari atroflicha tahlil etiladi. Maqolada adibning ijodiy merosi, ayniqsa tarixiy mavzudagi asarlari, tarjima qilgan jahon adabiyoti durdonalari va o'zbek xalqini ilm-ma'rifatga chorlovchi g'oyalari yoritilgan. Shayxzodaning milliy adabiyotga qo'shgan hissasi va uning ma'naviy-ma'rifiy qarashlari zamonaviy o'quvchilar uchun ham dolzarb ahamiyatga ega ekanligi asoslab beriladi.

Özet: Bu makalede Özbek edebiyatının büyük isimlerinden Maksud Şeyhzoda'nın hayatı, edebi eserleri, tercüme sanatı ve irfan düşünceleri kapsamlı bir şekilde analiz edilmektedir. Makalede yazarın özellikle tarihi temalar üzerine yazdığı eserler, çevirdiği dünya edebiyatının şaheserleri ve Özbek halkını bilime ve aydınlanmaya çağıran fikirleri gibi yaratıcı mirasına vurgu yapılıyor. Şeyhzade'nin millî edebiyata katkısının, manevi ve eğitimsel görüşlerinin günümüz okuyucusu için hâlâ geçerli olduğu ileri sürülmektedir.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, jadidlik ruhiyati, dramatik asar, siyosiy tazyiqlar, ruhiy-ma'naviy merosi, tarjimon, dramaturg va olim.

Anahtar Kelimeler: Maksud Şeyhzade, Ceditçilik, tiyatro eseri, siyasi baskı, manevi ve ahlaki miras, çevirmen, oyun yazarı ve bilim adamı.

Kirish

O'zbek adabiyotida o'z o'rnini va uslubiga ega bo'lgan ijodkorlardan biri bu Maqsud Shayxzodadir. U faqatgina adib emas, balki o'zbek madaniyati va ma'rifatining yuksalishiga hissa qo'shgan mashhur ziyoli, tarjimon, dramaturg va olim sifatida ham tanilgan. Shayxzoda ijodi faqat adabiy yo'nalish bilan cheklanmay, xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va ma'naviy tiklanishi yo'lida xizmat qilgan.

Asosiy qism

1. Hayoti va ijodiy shakllanishi

Maqsud Shayxzoda dastlabki tahsilini eski maktabda, so'ngra jadid uslubidagi maktabda olgan. Bu davrda shakllangan jadidlik ruhiyati va ma'rifatparvarlik g'oyalari butun hayoti davomida uning asosiy yo'l-yo'rig'i bo'lib xizmat qilgan.

Shayxzoda o‘zbek adabiyotiga chuqur tarixiy-badiiy asarlar bilan ham katta hissa qo‘shgan. Eng mashhur asarlaridan biri — **“Jaloliddin Manguberdi”** dramatik asaridir. Unda o‘zbek xalqining tarixiy qahramonligi, erkinlik va vatanparvarlik ruhi madh etiladi.

Shuningdek, u **“Mirzo Ulug‘bek”**, **“Alisher Navoiy”** kabi tarixiy shaxslar haqida ham asarlar yozgan. Bu asarlar o‘quvchida tarixiy xotirani uyg‘otadi, milliy iftixorni oshiradi. Maqsud Shayxzoda o‘zbek adabiyotiga jahon adabiyotining durdonalarini tarjima qilib olib kirgan. U G‘arb va Sharq klassiklari – Shekspir, Pushkin, Lermontov, Rudaki, Umar Xayyom kabi adiblarning asarlarini o‘zbek tiliga mahorat bilan tarjima qilgan. Tarjimalarida badiiylikni, ohangdorlikni va asl matn ruhini saqlab qolishga katta e‘tibor bergan. Bu jihat uni nafaqat adib, balki tarjimon sifatida ham yuksak darajaga olib chiqqan. Shayxzoda jadidlarning ruhiy-ma‘naviy merosini davom ettirgan adibdir. U xalqni ilmga, ma‘rifatga chorlagan. Sharq adabiyoti, xususan fors-tojik mumtoz adabiyotini o‘rganish va targ‘ib qilish bilan shug‘ullangan. Shayxzoda o‘zbek adabiy tanqidchiligi va sharqshunosligi rivojiga ham katta hissa qo‘shgan. U ilmiy maqolalar, tadqiqotlar yozgan, universitetlarda dars bergan. Adibning hayoti turli sinovlarga boy bo‘lib, u siyosiy tazyiqlarga ham uchragan. 1937-yilda asossiz ayblovlar bilan qamoqqa olingan bo‘lsa-da, keyinchalik oqlangan va adabiyotga yana qaytgan.

2. Adabiy faoliyati

Shayxzodaning ijodida tarixiy mavzular muhim o‘rin egallaydi. U **“Jaloliddin Manguberdi”** nomli dramatik asari orqali o‘zbek xalqining ozodlik va erkinlik ruhini yuksak pardalarda ifoda etgan. Shuningdek, **“Mirzo Ulug‘bek”**, **“Alisher Navoiy”** kabi tarixiy obrazlar orqali o‘tmishni badiiy aks ettirishga harakat qilgan. Uning she‘riyatida ham falsafiy yondashuv, vatanparvarlik, insonparvarlik va erkinlik g‘oyalari muhim o‘rin egallaydi. Shayxzoda o‘z she‘rlari orqali xalqni uyg‘otish, bilimga chorlash, haqiqatni izlashga undagan.

3. Tarjimonlik faoliyati

Maqsud Shayxzoda o‘zbek adabiyotiga jahon adabiyotining durdonalarini tarjima qilish orqali katta hissa qo‘shgan. U Shiller, Shekspir, Pushkin, Lermontov kabi yozuvchilarning asarlarini o‘zbek tiliga mohirlik bilan tarjima qilgan. Uning tarjimalarida asl matnning badiiy ruhi va mazmuni yuqori darajada saqlangan bo‘lib, o‘zbek adabiy tilining imkoniyatlarini keng namoyon etgan.

4. Ma‘rifatparvarlik g‘oyalari

Shayxzoda jadidlik harakatining munosib davomchisi sifatida xalqni ma‘rifatga, ilmga va mustaqil tafakkurga undagan. Uning ma‘naviy qarashlari zamonaviy yoshlar uchun ham dolzarb bo‘lib, u ilm-fan va madaniyatni jamiyat

taraqqiyotining asosiy omili sifatida ko'rgan. Shayxzoda ma'naviy tiklanish va milliy o'zlikni anglashda adabiyotning kuchiga ishongan ijodkor edi.

Xulosa

Maqsud Shayxzoda o'zining adabiy, tarjimonlik va ma'rifiy faoliyati orqali o'zbek xalqining madaniy-ma'naviy yuksalishiga ulkan hissa qo'shgan. Uning ijodi bugungi kun o'quvchilari uchun ham ibrat bo'lib xizmat qilmoqda. Shayxzoda hayoti va merosi – bu biz uchun nafaqat tarix, balki kelajak sari yo'l ko'rsatuvchi nurli mayoqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. MAQSUD SHAYXZODA BUYUK TARJIMON. Tursinaliyev Dilshodjon Murodjonovich, Qodirov Islomjon Iqboljon o'g'li.
2. Mamurova, F. I. (2021, May). ARTIST OF UZBEKISTAN MAKSUD SHEIKHZADE. In E Conference Globe (pp. 176-178).
3. MAQSUD SHAYXZODANING “TOSHKENTNOMA”- SHUKRONALIK DOSTONI Mamurova Feruza Islomovna, Qodirov Islomjon Iqboljon o'g'li.
4. MAQSUD SHAYXZODA HAYOTI VA IJODINING O'ZBEK MILLIY ADABIYOTIDAGI TUTGAN O'RNI. Toshkent davlat transport universiteti Mamurova Feruza Islamovna, Islomjon Iqboljon o'g'li Qodirov.
5. Zokirov M. Maqsud Shayxzoda. Adabiy tanqidiy ocherk, T., 1969 y.
6. Yusuf Shomansur. Shayxzoda — bunyodkor shoir, T., 1972 y. - 179 b.
7. G'afurov I., O'rtoq shoir. Maksud Shayxzoda ijodiyoti, T., 1975 y. - 215 b.
8. Maksud Shayxzoda zamondoshlari xotirasida, T., 1983 y.
9. Shayxzoda Maksud. Shoir qalbi dunyoni tinglar (Tanlangan asarlar) Toshkent, „Nihol“, 2008.